

समाचारको प्रतीक्षामा बसेका क्षणहरू

गोविन्दचन्द्र क्षेत्री

हालसालै मेरो हातमा भएको सानो डिजिटल ट्राञ्जिस्टर र पाँच दशकभन्दा पनि अघि बुवाले ल्याउनु भएको ठूलो २१ इञ्चको टेलिभिजन जत्रो रेडियो सम्झँदा अचम्म लाग्छ । थाहै नपाई समयले र साथसाथै प्रविधिले कत्रो फड्को मारेछ । अहिले सानो डिजिटल ट्राञ्जिस्टरको एउटा बटन दबाउँदा सर्टवेभ ब्याण्ड र अर्को दबाउँदा एफएम बग्छ । त्यतिखेर यामान्को ब्याट्री (ट्रक, बसमा प्रयोग हुने), बासका लिङ्गे, अनि लिङ्गेमा तार-जाली टाँगेर सबैथोक जोड्दा मात्र रेडियो बज्थ्यो ।

रेडियोको पहिलो आवाज मैले कहाँ कसरी सुन्ने मौका पाएँ यकिन छैन । तर बुवाले ल्याउनु भएको यामान्को रेडियोमा बजेको एउटा स्वर आज पनि मेरो मन-मस्तिष्कमा अमिट छाप बनेर बसेको छ । उक्त आवाज हिन्दी भाषामा थियो । उक्त उद्घोषित आवाज हो— “ये आकाशवाणी है, अब आप देवकीनन्दन पाण्डे से समाचार सुनिए ।”

सुरुका दिनहरूमा सुदूरपूर्वी जिल्ला भ्रमा निवासी हामीमा भारतीय सञ्चारको प्रभाव रथ्यो । सानो छँदा रेडियो नेपालको प्रसारण सुनेको सम्झना छैन । या त

प्रसारण राम्रो नसुनिने हुनाले हो या भारतीय प्रसारणप्रतिको तीव्र मोहले गर्दा हो हाम्रो घरमा रेडियो नेपालको प्रसारण सुन्ने गरिँदैनथ्यो ।

मैले रेडियो नेपालको आवाज राम्ररी र सम्फुन सक्ने गरी सुनेको २०१९/२० सालतिर हुनुपर्छ । त्यतिवेला म भर्खरै किशोरावस्थामा प्रवेश गर्दै थिएँ । धर्मराज थापा, तारादेवीले गाएका गीतहरू नै मैले रेडियो नेपालबाट सुनेका प्रारम्भिक सामग्री हुन् । रेडियोको सुविधा छँदाछँदै पनि नेपाली भाषामा प्रसारण सुन्न नपाएका हामीलाई पहिलो पटक नेपाली भाषामा प्रसारित गीत सङ्गीत सुन्न पाउँदा खुसी लाग्नु स्वभाविकै थियो । तापनि, त्यो समयसम्म मेरो दिमागमा हिन्दी, बङ्गाली गीत-सङ्गीतको रस बसिसकेको थियो । त्यसैले घरमा कसैले नेपाली प्रसारण लगाउँदा म त्यत्ति आकर्षित हुँदैनथेँ जति हिन्दी गीतहरूप्रति हुन्थेँ । यद्यपि धर्मराज थापाले गाउनु भएको 'हरियो डाँडामाथि हलो जोत्ने साथी' गीत सुनेर म आफूलाई नेपाली भएको गर्वानुभूति गरेको थिएँ । नेपालीपनको भावना त्यस गीतले मेरो मनमा जगाएको थियो ।

त्यसताका मेरो मुख्य आसक्ति *बिनाका गीतामाला*, विविध भारती, बीबीसी हिन्दी सेवामा थियो । प्रत्येक बुधवार राती आठ बजे प्रसारण हुने *बिनाका गीतामाला*को व्यग्र प्रतीक्षा हुन्थ्यो । अरू बेला विविध भारतीबाट बच्ने फर्माइसी गीत अनि प्रत्येक साँझ बीबीसीबाट हिन्दीमा प्रसारित समाचार र *आजकल* ।

विस्तारै रेडियो नेपालबाट चित्ताकर्षक, मनमोहक गीत प्रसारण हुन थाले । तिथिमिति थाहा छैन, नारायण गोपालले गाएको गीत सुनेपछि, ती गीत सुन्न पाइन्छ कि भनेर रेडियो नेपाल बरोबर लगाउन थालेँ । नारायण गोपालले गाएका 'एउटा मान्छेको मायाले कति फरक पर्दछ जिन्दगीमा', 'मुटुमाथि दुङ्गा राखी हाँस्नुपन्थ्या छ' मलाई ज्यादै मन परेका गीत हुन् र आज पनि ज्यादै मन पर्छन् । यसरी गीत सङ्गीतसँग मात्र रेडियोको सम्बन्ध र सम्पर्क रहने क्रम लगभग २०३५ सालसम्म रह्यो । त्यसपछि अमृत साइन्स कलेजमा पढ्दाको विद्यार्थीको आन्दोलन र २०३६ सालको जनमत सङ्ग्रहदेखि गीत, मनोरञ्जनभन्दा समाचारका लागि रेडियो अपरिहार्य हुँदै गयो । जनमत सङ्ग्रहको परिणामको समाचारले ज्यादै मर्माहत गरायो । तर २०४६ चैत २६ गते राती रेडियोमार्फत सुनेको समाचारले अति रोमाञ्चित, हर्षोल्लासित पनि तुल्याएको थियो । मलाई थाहा छ, मैले मेरो खुसी थाप्न सकिरहेको थिइनँ । रेडियोबाट बहुदलको घोषणा सुन्नासाथ मैले रेडियोलाई बारम्बर चुम्बन गरेको थिएँ ।

२०४६ सालको जनआन्दोलन ताक समाचारका लागि रेडियो नेपाल सुने पनि पूर्ण भरोसा भने हुँदैनथ्यो । चित्त बुझाउन बीबीसी सुन्ने गर्दथेँ । यथार्थमा

त्यसताका रेडियो नेपालको समाचार र बीबीसीबाट प्रसारित नेपालसम्बन्धी समाचारहरू आपसमा विरोधाभाषपूर्ण हुन्थे । विश्वासयोग्य र यथार्थ समाचार बीबीसीबाटै सुन्न पाइन्थ्यो । आजका मितिसम्म पनि देशको यथार्थ समाचारका लागि रेडियो नेपालमाथि भर पर्न सक्ने स्थिति नभएको मैले महसुस गरेको छु । हुन त यो मेरो व्यक्तिगत विचार हो ।

रेडियोको समाचारको व्यग्र प्रतीक्षा गरेका विगतका तीनओटा घटना म कहिल्यै बिसन सकिदैनं । २०५८ को दरबार हत्याकाण्डको खबर सर्वप्रथम मलाई मेरा मित्र नारायण श्रेष्ठले राती तीन बजे सुनाए । लगत्तै रेडियो नेपाल, नेपाल टेलिभिजन खोलें । खोलेको रेडियो सेट अगाडि म लगायत परिवारका अन्यजन अत्यन्त व्याकुल र व्यग्र भएर प्रसारणको प्रतीक्षामा बस्यौं । तर रेडियो नेपालले मौनता तोडेन । अन्ततोगत्वा बीबीसी विश्वसेवाबाट दरबार हत्याकाण्डको हृदयविदारक समाचार सुन्नु पर्‍यो ।

सन् असीको दशकमा कुली फिल्मको सुटिङका अवसरमा घाइते भएर जीवनमरणको दोसाँधमा रहेका भारतीय सिनेकलाकार अमिताभ बच्चनको मुम्बईस्थित केण्डीवीच अस्पतालमा उपचार भइरहेको थियो । अमिताभ बच्चन मेरा अति मन परेका कलाकार भएकाले उनको स्थिति बुझ्न म अति व्यग्र रहन्थें र रेडियोबाट प्रसारण हुने प्रत्येक समाचार सुन्ने प्रयत्नमा रहन्थें ।

यसैगरी सन् १९७१/७२ मा बङ्गलादेश (तत्कालीन पूर्वी पाकिस्तान) मा भएको लडाईको समाचार सुन्न आतुर भइरहन्थें । भापाको भद्रपुरबाट बङ्गलादेशको सोभो दूरी न्यूनतम १६ किलोमिटर मात्र छ । त्यहाँ भएको लडाईमा पड्काएका बन्दुक, गोलाबारीको प्रस्ट आवाज भद्रपुरमा सुनिन्थ्यो । साथै मेरा माइला काकाको छोरो इन्द्र थापा भारतीय मुक्ति फौजमा समावेश भएर उक्त लडाईमा होमिएको थियो । त्यसकारण पनि त्यहाँको पलपलको समाचार जान्न रेडियो सेटको आश्रय लिएको थिएँ मैले । अन्य सञ्चार माध्यमभन्दा त्यो अवसरमा पनि बीबीसीबाट प्रसारित समाचारकै बढी भर पर्नुपर्ने स्थिति थियो । अहिले नाम बिसिएँ, उक्त लडाईमा बङ्गलादेशमा कार्यरत बीबीसीका समाचारदाताको निर्ममपूर्वक हत्या गरिएको समाचार बीबीसीको प्रसारणमा सुनाइयो । उक्त समाचारले मलाई मर्माहत पारेको थियो । साथै उक्त लडाईमा बङ्गलाबासीहरूको कन्तविजोगको वर्णन रेडियोले गरेको सुन्दा मुटुमा गाँठो परेर आउँथ्यो ।

जीवनको पूर्वाद्धमा रेडियोलाई मैले मनोरञ्जनको साधनको रूपमा मात्र लिएको थिएँ । चालीसको दशकपछि लगभग यो बीस वर्षको अवधिमा रेडियो दुनियाँ संसार देखाउने, चिनाउने एक प्रमुख साधनका रूपमा लिँदै आएको छु ।